

УДК 658.23:656.2

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ УКРАЇНИ

Зайцева І.Ю., д.е.н., доцент (УкрДАЗТ)

У статті досліджуються передумови комерціалізації залізничного транспорту України та визначено принципи реалізації державної транспортної політики.

Ключові слова: залізничний транспорт, світова транспортна система, конкурентоспроможність залізничного транспорту.

Постановка проблеми та її зв'язок з науковими чи практичними завданнями.

Високий рівень транспортних послуг – це основа на якій формується конкурентоспроможність залізничного комплексу України. Сьогодні конкурентна боротьба між видами транспорту фактично перетворюється на боротьбу стратегій, а стратегічна компонента стає провідною характеристикою конкурентоспроможності підприємства та важливою передумовою успішної інтеграції України у світову транспортну систему. Як відомо, залізнична галузь України знаходиться на шляху реформування, метою якого є будівництво конкурентоспроможної, високорентабельної та інвестиційно привабливої галузі. Назріла необхідність перебудови системи управління галуззю, при цьому виробленню ефективної стратегії реформування має передувати всебічна оцінка поточного стану реформованих об'єктів і можливих наслідків прийняття рішень.

Аналіз останніх досліджень та виділення невирішених частин загальної проблеми.

Аналіз зарубіжного досвіду реформування системи залізничного транспорту здійснювали такі вчені, як Є. Белабудтинова, А. В. Гречко, О. Г. Дейнека, Ф.І. Хусаїнов [1-4] та ін. Вирішенням проблем, пов'язаних з питанням визначення стратегії, шляхів зміни організаційно-правової форми та можливості впровадження ринкових перетворень на залізничному транспорті здійснювалось такими вітчизняними науковцями, як І.М. Аксьонов, Ю.С. Бараш, В.Л. Дикань, Г.М. Кірта, Т.А. Мукмінова, О.Ю. Чередниченко [5-10] та ін. Разом з тим, доцільно зосередити увагу на виявленні передумов комерціалізації залізничного транспорту України та визначити принципи реалізації державної транспортної політики.

Метою статті є дослідження передумов комерціалізації залізничного транспорту України та визначення принципів реалізації державної транспортної політики.

Вклад основного матеріалу дослідження. Подальший розвиток ринкових відносин на залізничному транспорті можливий за умови впровадження конкуренції. В умовах конкуренції на ринку транспортних послуг з

кожним роком посилюються вимоги клієнтури до якості перевезень. Сьогодні кожна транспортна система має забезпечувати логістичні вимоги споживачів транспортних послуг до перевезень. Головним принципом транспортної логістики є повне задоволення клієнта, який зацікавлений у перевезенні “від дверей до дверей”, точно у строк, з мінімальними витратами та з максимальним прибутком. Але залізничний транспорт України сьогодні не в повній мірі відповідає вказаним логістичним вимогам клієнтури. Темпи зростання собівартості перевезень значно перевищують темпи зростання доходів. За останнє десятиріччя темпи зростання цін на продукцію, яку споживають залізниці для забезпечення перевізного процесу, перевищували темпи збільшення тарифів на вантажні та пасажирські перевезення. Подальше зростання тарифів призводить до втрати конкурентоспроможності залізничного транспорту.

Зростання зносу основних фондів галузі негативно впливає на собівартість залізничних перевезень та на якість транспортного обслуговування клієнтів (знижується безпека перевезень, мають місце значні обсяги втрат вантажів та інші негативні наслідки). Окрім того, ряд основних фондів протягом десятиріччя не оновлювався і морально застаріли. Фізичне зношення основних фондів залізниць України сягає понад 70%. Щорічне відновлення основних виробничих фондів не перевищує 15% від потреби. Це свідчить про те, що галузь знаходиться за межею економічної безпеки. Потребує істотної модернізації інфраструктура залізниць. Протяжність колій, ремонт яких не проведено своєчасно, досягла 30% загальної протяжності. На сьогодні має місце відставання залізниць України у технічному та технологічному стані від залізниць Західної Європи, що недопустимо в умовах прагнення України інтегруватися до ЄС.

Наявність внутрішньогалузевого перехресного субсидування збиткових видів діяльності за рахунок прибуткових пояснюється існуванням в межах однієї організаційної структури природно – монопольного та потенційно конкурентного секторів, що не дозволяє

використовувати ефективні механізми конкурентного тиску на витрати в умовах ринкової економіки для грамотної мотивації менеджменту і праці робітників галузі. Поєднання функцій державного управління та господарської діяльності в рамках одного підприємства приводить до виникнення в галузі економічно не обґрунтованих внутрішніх конфліктів інтересів і створює перешкоди для розвитку конкурентного ринку транспортних послуг. Відсутність окремого фінансового обліку певних видів діяльності на залізничному транспорті не дозволяє забезпечити належну фінансову прозорість грошових потоків галузі і визначити реальні витрати, які приходяться на кожний з видів діяльності, що істотно уповільнює процес функціонування залізничного транспорту на комерційних засадах.

В даний час процедури реформування залізничної галузі є частиною загального безперервного розвитку транспортної системи країни, що забезпечують відповідність параметрів її діяльності сучасним умовам ефективного господарювання. Планується, що реформування залізничного транспорту України буде відбуватися в три етапи. На першому етапі (2012-2013 роки) буде створена єдина державна акціонерна компанія і будуть розподілені функції між нею та державою. На другому етапі (2013-2015 роки) буде утворено вертикально інтегровані виробничо-технологічні системи залізничного транспорту, структуровані за видами діяльності. На третьому етапі (2016-2019 роки) буде ліквідовано перехресне субсидування пасажирських перевезень за рахунок вантажних і утворено господарське товариство у сфері пасажирських перевезень.

В кінці 2011 року «Укрзалізниця» почала реорганізацію структури вантажних залізничних перевезень, протягом якої з 1 січня 2012 року почав свою роботу Український транспортно-логістичний центр, основне завдання якого - оптимізувати вантажні перевезення всередині країни за рахунок централізованого управління вагонами всіх українських власників вантажного рухомого складу.

В період реформування залізничного транспорту України передбачається: розмежування господарських функцій і функцій державного управління; формування єдиного майнового комплексу Акціонерного товариства «Укрзалізниця» з врахуванням обмежень стосовно розпорядження певною його частиною; інституційні перетворення, які здійснюються шляхом поступової реорганізації територіально-функціональних структур управління у вертикально інтегровану; впровадження фінансово-економічної моделі, здатної забезпечити розподіл фінансових потоків за видами діяльності на основі планово-кошторисного фінансування;

збільшення інвестицій у залізничний транспорт та впровадження інноваційної моделі розвитку; удосконалення системи регулювання тарифів на послуги залізничного транспорту; проведення ефективної соціальної політики.

Висновки. Залізничний транспорт України є стратегічним об'єктом країни, однією з найважливіших ланок транспортної галузі країни, яка сприяє не тільки розвитку національного господарства, а й забезпечує економічну безпеку та могутність країни. На сучасному етапі вагомим трансформаційним змін, що відбуваються у залізничній галузі надзвичайно важливі розробка і реалізація такої державної транспортної політики, принципом якої мають стати: соціальна орієнтованість (доступність ринку послуг залізниць для всіх суб'єктів господарювання), конкурентоспроможність на внутрішньому та міжнародному ринках транспортних послуг, підвищення ефективності діяльності галузі шляхом безпеки функціонування, створення сприятливих умов для залучення інвестицій. При цьому системний і виважений підхід до проведення реформ та збереження залізниць у державній власності є основними передумовами ефективного функціонування залізничної галузі України.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Доманский В. Международный опыт реформирования железных дорог на пути их приватизации и развития рыночных отношений [текст] / В. Доманский, Е. Белабудина // Залізничний транспорт України. – 2008. - №5. – С.14 – 18.
2. Гречко А.В. Досвід корпоративних трансформацій на залізницях деяких країн Європи [текст] / А.В. Гречко // Економічний вісник НТУУ «КПІ». – 2009. - №6. – С.137-142.
3. Дейнека О.Г. Реформування залізничного транспорту України в контексті світового досвіду [текст] / О.Г. Дейнека, А.Р. Божок // Вісник економіки транспорту і промисловості: зб. наук. - практ. статей. – Вип. 29. – Харків, 2010 – С. 213 – 217.
4. Хусаинов Ф.И. Реформа железнодорожного транспорта в России: итоги и задачи [текст] // Транспорт Российской Федерации. – 2011. - №5. – С. 20 – 24.
5. Аксенов И.М. Особенности реструктуризации в современных условиях [текст] / И.М. Аксенов, В.В. Пасечник // Залізничний транспорт України. – 2001. - №1. – С. 7 – 11.
6. Бараш Ю.С. Критерій вибору раціональної моделі управління залізничним транспортом [текст] / Ю.С. Бараш // Залізничний транспорт України. – 2004. - №6. – С. 23.
7. Дикань В.Л. Ефективність роботи транспортної системи України в умовах

глобалізації економічних систем [текст] / В.Л. Дикань, М.В. Корінь // Вісник економіки транспорту і промисловості: зб. наук. - практ. статей. – Вип. 33. – Харків, 2011 – С. 13 – 19.

8. Кірпа Г.М. Принципи комерціалізації України в сучасних умовах [текст] / Г.М. Кірпа // Транспорт: зб. наук. праць. – Вип. 8. – Дніпропетровськ, 2001. – С. 8 – 16.

9. Мукмінова Т.А. Структура природної монополії на залізничному транспорті України та деякі підходи стосовно її реформування [текст] / Т.А. Мукмінова // Вісник ХНУ ім. Каразіна: зб. наук. праць. – Вип. 565. – С. 79 – 87.

10. Чередниченко О.Ю. Реформування системи організації вантажних залізничних

перевезень та використання вантажного рухомого складу «Укрзалізниці» в сучасних умовах [текст] / О.Ю. Чередниченко // Вісник економіки транспорту і промисловості: зб. наук. - практ. статей. – Вип. 37. – Харків, 2012 – С. 157 – 160.

11. Проект ЗУ «Про внесення змін до Закону України "Про залізничний транспорт" [Електронний ресурс]//Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua>

12. Проект ЗУ «Про особливості утворення державного акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування» [Електронний ресурс]//Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua>

Аннотація. В статті досліджуються передумови комерціалізації залізничного транспорту України і визначені принципи реалізації державної транспортної політики, засновані на державно-приватному партнерстві.

Ключові слова: залізничний транспорт, світова транспортна система, конкурентоспособність залізничного транспорту.

Summary. In the article pre-conditions of commercialization of railway transport of Ukraine are explored and principles are certain realization of a public transport policy, based on state-private partnership.

Keywords: railway transport, world transport system, competitiveness of railway transport.

Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Якименко Н.В.

УДК 338.47:629.4.083

КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПРОГНОЗНИХ ЗНАЧЕНЬ ОСНОВНИХ ПОКАЗНИКІВ РОБОТИ ЗАЛІЗНИЦЬ

Зоріна І.О. к.т.н., професор (УкрДАЗТ)

В статті визначено фактори, що впливають на основні показники роботи залізниць, запропоновано комплексний підхід до визначення їх прогностичних значень, який дозволить максимально врахувати вплив основних факторів та рівень їх залежності на показники, що досліджуються та сприятиме прийняттю оптимальних управлінських рішень щодо напрямків розвитку залізничного транспорту

Ключові слова: прогнозування, обсяг вантажних перевезень, обсяг пасажирських перевезень, прогноз, моделі прогнозування.

Постановка проблеми. Стійкий соціально-економічний розвиток неможливий без прогнозування перспектив розвитку, передбачення майбутнього. Потреба визначення основних цілей подальшого розвитку залізничної галузі, забезпеченості ресурсами, обґрунтування напрямків соціально-економічної, технічної стратегій, передбачення наслідків рішень, що приймаються, визначення основних шляхів інфраструктурного забезпечення залізниць

потребує визначення прогностичних значень показників роботи залізниць України.

Аналіз останніх досліджень та виділення невирішених питань проблеми. Питанням наукового прогнозування соціально-економічних процесів розвитку країни, галузі, підприємства, в тому числі і для транспортної галузі, присвячено багато робіт як вітчизняних, так зарубіжних вчених та дослідників, серед яких Біліченко В.В., Владимірова Л.П., Дикань В.Л.,